

Hallituksen esitys Eduskunnalle 84. Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymien merenkulkijoiden työaikaa ja alusten miehitystä koskevan yleissopimuksen ja kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan yleissopimukseen liittyvän pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleiskokous, Kansainvälinen työkonferenssi hyväksyi vuonna 1996 merenkulkijoiden työaikaa ja alusten miehitystä koskevan ILO:n yleissopimuksen nro 180 ja sitä täydentävän suosituksen nro 187 samoin kuin vuodelta 1976 olevaan kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan ILO:n yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan.

Merenkulkijoiden työaikaa ja alusten miehitystä koskevassa yleissopimuksessa on määrätty merenkulkijoiden enimmäistyöajoista ja vähimmäislepoajoista määrätyn ajanjakson aikana. Lisäksi siinä on määrätty alusten miehityksestä ja laivanvarustajan ja päällikön vastuusta.

Suomi ratifioi yleissopimuksen nro 147 vuonna 1978. Yleissopimukseen liittyvän pöytäkirjan tarkoituksena on kauppa-aluksissa noudatettavan vähimmäistason korottaminen siten, että pöytäkirjan ratifioivan jäsenvaltion tulee sitoutua noudattamaan sen lisäliitteen A-osassa mainittua kahta yleissopimusta. Kyseisistä yleissopimuksista laivaväen asuntoja aluksissa koskeva yleissopimus nro 133 on ratifioitu Suomessa vuonna 1974. Toinen on yleissopimus nro 180, jonka hyväksymistä ja voimaansaattamista tässä esityksessä ehdotetaan.

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta

hyväksyisi yleissopimuksen nro 180 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan sekä lain yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Merityöaikalain ja työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annetun lain vähimmäislepoaikoja sekä työaika-asiakirjoja koskevia säännöksiä muutettiin 1. päivänä maaliskuuta 2001 siten, että ne täyttävät yleissopimuksessa nro 180 asetetut vaatimukset. Kun kyseinen yleissopimus hyväksytään, poistuu myös yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan ratifiointieste.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan. Voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi tasavallan presidentin asetuksella.

Yleissopimus nro 180 tulee voimaan kuuden kuukauden ja yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja kahdentoista kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona pääjohtaja on rekisteröinyt viiden sellaisen jäsenvaltion ratifiointit, joista kolmella kullakin kauppalaivasto on bruttovetoisuudeltaan vähintään miljoona. Sen jälkeen yleissopimus nro 180 tulee voimaan kunkin jäsenvaltion osalta kuuden kuukauden ja yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja kahdentoista kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun sen ratifiointi on rekisteröity.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Asian valmistelu	3
2. Nykytila.....	3
2.1. ILO:n yleissopimus nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaika- ja alusten miehitystä.....	3
2.2. Kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan ILO:n yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja vuodelta 1996.....	3
3. Esityksen vaikutukset.....	3
4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	3
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	4
1. Yleissopimus nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaika- ja alusten miehitystä..	4
1.1. Yleissopimuksen sisältö.....	4
1.2. Yleissopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön.....	4
1.2.1. Merityöaikalaki.....	4
1.2.2. Laki työajasta kotimaan liikenteen aluksissa.....	5
1.3. Yleissopimuksen suhde yhteisö-lainsäädäntöön.....	6
2. Kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan ILO:n yleissopimukseen nro 147 liittyvä lisäpöytäkirja vuodelta 1996.....	6
2.1. Pöytäkirjan sisältö	6
2.2. Pöytäkirjan suhde Suomen lainsäädäntöön.....	7
2.3. Pöytäkirjan suhde yhteisö-lainsäädäntöön.....	7
3. Voimaantulo ja irtisanominen.....	7
4. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	7
LAKIEHDOTUS.....	9
merenkulkijoiden työaika- ja alusten miehitystä koskevan yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.....	9

YLEISPERUSTELUT

1. Asian valmistelu

Merenkulkijoiden työaika ja alusten miehitystä koskeva ILO:n yleissopimus nro 180 sekä kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan ILO:n yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja valmisteltiin alustavasti merenkulkualan kolmikantakokouksessa vuonna 1994. Lopulliset asiakirjat hyväksyttiin 84. Kansainvälisessä työkonferenssissa vuonna 1996.

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) perussäännön 19 artiklassa edellytetyllä tavalla hallitus saattoi yleissopimuksen nro 180 sekä siihen liittyvän suosituksen nro 187 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 1998 (HE 154/1998 vp). Lausunnon hallituksen esityksen laatimista varten antoivat liikenneministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Kunnallinen työmarkkinalaitos, Valtion työmarkkinalaitos, merenkulkulaitos ja merimiesasiain neuvottelukunta.

Vaikka lausunnoissa kannatettiin asiakirjojen hyväksymistä, niissä todettiin yleissopimuksen hyväksymisen edellyttävän muutoksia sekä erityyppisiin (296/1976) että työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annettuun lakiin (248/1982). Koska pöytäkirjan ratifiointi puolestaan edellytti yleissopimuksen hyväksymistä, hallitus totesi esityksessään, ettei edellytyksiä mainittujen asiakirjojen ratifioimiselle ollut. Yleissopimusta nro 180 täydentävä suositus nro 187 saatettiin eduskunnan tietoon huomioon otettavaksi tulevassa lainsäädäntötyössä. Asiaa käsiteltiin myös Suomen ILO-neuvottelukunnassa, joka piti tärkeänä yleissopimuksen nro 180 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan ratifiointia.

Tämä hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä työministeriössä ja hyväksytty työministeriön yhteydessä toimivassa merimiesasiain neuvottelukunnassa sekä Suomen ILO-neuvottelukunnassa. Esitys perustuu hallituksen esitykseen (HE 6/2001 vp) laeiksi erityyppisiin ja työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annetun lain

muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

2. Nykytila

2.1. ILO:n yleissopimus nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaika ja alusten miehitystä

Yleissopimuksessa nro 180 on määryksiä merenkulkijoiden työ- ja lepoajoista, alusten miehityksestä, laivanvarustajan ja aluksen päällikön vastuusta ja yleissopimuksen soveltamisesta. Sen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää valintansa mukaan joko enimmäistyöajasta, jota ei saa ylittää tietyn jakson aikana, tai vähimmäislepoajasta, joka on annettava merenkulkijoille yleissopimuksessa määrätyn jakson aikana. Lähtökohtana on lisäksi se, että merenkulkijoiden työaika-standardin tulee perustua kahdeksantuntiseen työpäivään ja että heillä on kansallisten juhlapäivien lisäksi yksi lepopäivä viikossa.

Suomessa merenkulkijoihin sovelletaan joko erityyppisiin tai työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annettua lakia. Mainittujen lakien vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä muutettiin lailla erityyppisiin muuttamisesta (151/2001) ja lailla työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta (152/2001) niin, että merenkulkijoiden työaikasäännöstö nyt vastaa ILO:n yleissopimusta nro 180 ja samansisältöistä Euroopan yhteisön kansallisten varustamoyhdistysten keskusjärjestön (ECSA) ja Euroopan Unionin kuljetusalojen ammattiliiton (FST) tekemästä merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevasta sopimuksesta annettua neuvoston direktiiviä 1999/63/EY, jäljempänä merenkulkijoiden työaikadirektiivi. Muutoksilla lisättiin myös merenkulun työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen mahdollisuuksia sopia työehtosopimuksella lain pakottavista säännöksistä poiketen. Lisäksi mainittujen lakien työaika-asiakirjoja koskevia säännöksiä muutettiin niin, että työ- ja vahtivuoroluetteloita koskevat säännökset on

yhtenäistetty vastaamaan edellä mainittuja kansainvälisiä asiakirjoja ja työaikalain vastaavia säännöksiä.

2.2. Kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan ILO:n yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja vuodelta 1996

Yleissopimuksen nro 147 tavoitteena on alikuntoiseen alukseen kohdistuvan kansainvälisen valvonnan tehostaminen, meriturvallisuuden lisääminen ja merenkulkijoiden elin- ja työolosuhteiden parantaminen. Yleissopimukseen liittyvä pöytäkirja pyrkii kauppa-aluksissa noudatettavan vähimmäistason nostamiseen siten, että pöytäkirjan ratifioivan jäsenvaltion on samalla hyväksyttävä kaksi pöytäkirjan lisäliitteen A-osassa mainittua yleissopimusta. Lisäksi jäsenvaltio voi halutessaan hyväksyä yhden tai useamman lisäliitteen B-osassa luetelluista yleissopimuksista.

Pöytäkirjan lisäliitteessä A mainitut yleissopimukset ovat yleissopimus nro 133, joka koskee laivaväen asuntoja aluksessa, ja yleissopimus nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaika ja alusten miehitystä.

Lisäliitteessä B luetellut yleissopimukset ovat merenkulkijain kansallisia henkilöllisyystodistuksia koskeva yleissopimus nro 108, työntekijäin edustajien suojelua yrityksessä ja heidän toimintansa helpottamista koskeva yleissopimus nro 135, merenkulkijoiden terveyden- ja sairaanhoitoa koskeva yleissopimus nro 164 ja merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta koskeva yleissopimus nro 166.

Suomen kauppa-alusten vähimmäistasoa vastaa yleissopimuksen nro 147 vaatimuksia

eikä siihen liittyvän pöytäkirjan hyväksyminen edellytä lainsäädännön muutoksia. Koska yleissopimus nro 133 on ratifioitu jo aikaisemmin, pöytäkirjan hyväksymisen edellytyksenä on ainoastaan yleissopimuksen nro 180 ratifioiminen.

3. Esityksen vaikutukset

Koska Suomen lainsäädäntö täyttää yleissopimuksen nro 180 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan vaatimukset, esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia eikä organisatorisia vaikutuksia.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Yleissopimukseen nro 180 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja kytkeytyvät merenkulkijoiden työaikadirektiiviin, jonka jäsenvaltioiden edellytetään toteuttavan viimeistään 30. päivänä kesäkuuta 2002. Mainittua direktiiviä täydentää merenkulkijoiden työajan valvonnasta yhteisön satamissa käyvillä aluksilla annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/95/EY. Direktiivin tavoitetta toteutetaan siten, että jäsenvaltioiden tulee tarkistaa yhteisön satamiin poikkeavien yhteisön ulkopuolisten maiden lipun alla liikennöivien alusten työaikajärjestelyt varmistaakseen, että ne ovat merenkulkijoiden työaikadirektiivin mukaiset. Yhteisön ulkopuolisten alusten työaikajärjestelyjen tarkastaminen edellyttää kuitenkin, että yhteisön jäsenmaat ovat ratifioineet sekä yleissopimuksen nro 180 että yleissopimukseen nro 147 liittyvän pöytäkirjan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Yleissopimus nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaikaa ja alusten miehitystä

1.1. Yleissopimuksen sisältö

Yleissopimusta sovelletaan kauppamerenkulkua harjoittaviin aluksiin, jotka on rekisteröity sellaisessa jäsenvaltiossa, jossa tämä yleissopimus on voimassa. Mikäli on epäselvää, onko alus katsottava yleissopimuksessa tarkoitetuksi kauppa-alukseksi, asian ratkaisee asianomainen viranomainen neuvoteltuaan asiasta laivanvarustajia ja merenkulkijoita edustavien järjestöjen kanssa. Yleissopimuksessa määritellään toimivaltaisen viranomaisen, työajan, lepoajan, merenkulkijan ja laivanvarustajan käsitteet. Työajalla tarkoitetaan aikaa, jonka merenkulkijan on työskenneltävä aluksen lukuun ja lepoajalla työajan ulkopuolista aikaa, johon ei kuitenkaan lasketa lyhyitä taukoja.

Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat määrätä joko merenkulkijoiden enimmäistyöajoista tai vähimmäislepoajoista yleissopimuksen 5 artiklassa annettujen rajojen puitteissa.

Yleissopimuksen 4 artiklassa edellytetään merenkulkijoiden normaalin työajan olevan kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Lisäksi merenkulkijalle on annettava viikossa yksi lepopäivä, minkä lisäksi kansalliset juhlapäivät ovat lepopäiviä. Työehtosopimuksella voidaan kuitenkin sopia tästä standardista poikkeavista työaikajärjestelyistä edellyttäen ettei järjestely ole sopimuksessa määriteltyä tasoa epäedullisempi.

Yleissopimuksen 5 artiklassa määritellään enimmäistyöajaksi enintään 14 tuntia 24 tunnin jakson aikana ja 72 tuntia seitsemän päivän jakson aikana. Mikäli jäsenvaltio valitsee vähimmäislepoaikasäätelyä, merenkulkijalle on annettava vähintään 10 tunnin lepoaika 24 tunnin jakson aikana ja yhteensä 77 tunnin lepoaika seitsemän päivän jakson aikana (1 kappale). Lepoajan saa jakaa korkeintaan kahdeksi jaksoksi, joista toisen on kestettävä vähintään kuusi tuntia. Peräkkäisten lepoaikojen väli saa olla korkeintaan 14 tuntia (2 kappale).

Työehtosopimuksilla voidaan kuitenkin sopia poikkeuksista edellyttäen, että työntekijä saa hyväkseen edellä annetun normin mukaiset vapaa-ajat esimerkiksi pitempänä vapaana (6 kappale).

Kokoonkutsumiset, palo- ja pelastusveneharjoitukset sekä muut kansallisesti tai kansainvälisillä sopimuksilla sovitut harjoitukset on suoritettava tavalla, joka mahdollisimman vähän häiritsee lepoaikoja (3 kappale). Jos merenkulkijan lepoaika keskeytyy päivystysaikana työkutsun vuoksi, hänelle on annettava riittävä korvaava lepoaika (4 kappale). Toimivaltaisen viranomaisen on päätettävä määräyksistä, jotka varmistavat merenkulkijoille riittävän levon siinä tapauksessa, että työehtosopimusta tai välitystuomiota ei ole tai jos niiden lepoaikojen turvaamista koskevat määräykset ovat riittämättömät (5 kappale). Yleissopimuksen mukaan aluksilla tulee olla helppopääsyisessä ja näkyvässä paikassa työaika-asiakirja, josta näkyvät meri- ja satamatyöskentelyn aikataulu ja lippuvaltion lainsäädännön tai työehtosopimusten mukainen enimmäistyöaika tai vähimmäislepoaika (7 kappale). Asiakirja on laadittava vakiomuodossa ja laivan työskentelykielellä tai työskentelykielellä ja englannin kielellä (8 kappale).

Yleissopimuksen 6 artiklassa kielletään alle 18-vuotiaiden yötyö. Yöllä tarkoitetaan aikaa, joka kestää yhdeksän tuntia yhtäjaksoisesti mukaan lukien kello 24:n ja 05:n välinen aika. Kielto ei kuitenkaan koske 16–18-vuotiaiden nuorten merenkulkijoiden aikataulun tai ohjelman mukaista koulutusta.

Yleissopimuksen 7 artiklan mukaan enimmäistyöaikaa ja vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä ei sovelleta, kun kysymyksessä on työ, joka on välttämätöntä aluksen, aluksella olevien ihmisten tai rahdin välittömän turvallisuuden vuoksi tai avun antamiseksi muille aluksille tai henkilöille, jotka ovat merihädässä (1 kappale). Aluksen päällikkö voi vaatia tällaisen työn tekemistä niin pitkän ajan kuin se on välttämätöntä (2 kappale). Merenkulkijoille on tämän jälkeen annettava riittävän pitkä korvaava lepoaika (3 kappale).

Yleissopimuksen 8 ja 9 artikla koskevat työaikakirjanpitoa ja sen vahvistamista.

Artikla 8 mukaan merenkulkijoiden päivittäisestä työajasta ja päivittäisestä lepoajasta on pidettävä työaikakirjanpitoa. Merenkulkijalle on annettava jäljennös häntä koskevista merkinnöistä (1 kappale). Työ- ja lepoaikojen kirjaamismuodosta päättää toimivaltainen viranomainen ottaen huomioon ILO:n mahdolliset ohjeet tai käyttäen järjestön suosittellemaa muuta vakiomuotoa. Työaikakirjanpidossa on käytettävä laivan työskentelykieltä tai sitä ja englanninkieltä (2 kappale). Artikla sisältää lisäksi määräyksen yleissopimusta koskevan kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten nähtävänä pitämisestä (3 kappale).

Yleissopimuksen 9 artiklassa edellytetään viranomaisen tutkivan ja vahvistavan kirjanpidon oikeellisuuden.

Yleissopimuksen 10 artiklassa veloitetaan viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin, mikäli työ- ja lepoaikoja koskevia määräyksiä on rikottu. Aluksen miehitys on tarvittaessa tarkistettava mahdollisten tulevien rikkomusten estämiseksi.

Yleissopimuksen 11 artiklan mukaan alukset on miehitettävä riittävästi turvallisen miehityksen vähimmäistasoa koskevan asiakirjan tai toimivaltaisen viranomaisen antaman muun vastaavan asiakirjan mukaisesti (1 kappale). Miehityksen tasoa määrättäessä tai muutettaessa viranomaisten tulee ottaa huomioon yleissopimuksen johtolauseessa mainitut Kansainvälisen merenkulkijajärjestön asiakirjat sekä tarve välttää ylityötä ja supistaa mahdollisuuksien mukaan ylimääräisten työtuntien määrää riittävän levon varmistamiseksi ja väsymyksen rajoittamiseksi (2 kappale).

Yleissopimuksen 12 artiklassa kielletään alle 16-vuotiaiden työnteko aluksissa kokonaan.

Yleissopimuksen 13 artiklassa veloitetaan laivanvarustaja varmistautumaan siitä, että aluksen päällikkö pystyy täyttämään tämän yleissopimuksen mukaiset velvollisuutensa ja miehittämään aluksen asianmukaisella tavalla. Aluksen päällikön on ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin joilla varmistetaan se, että tämän yleissopimuksen mukaisia merenkulkijoiden työ- ja lepoaikoja koskevia vaatimuksia noudatetaan.

Yleissopimuksen 14 artiklan mukaan jäsenvaltion tulee saattaa yleissopimuksen määräysten soveltaminen voimaan lainsäädännön avulla, jollei niitä saateta voimaan työehtosopimusten, välitystuomion

tai oikeuden päätöksien avulla.

Yleissopimuksen 15 artiklassa edellytetään jäsenvaltion ryhtyvän kaikkiin tarvittaviin toimiin, joilla yleissopimuksen määräysten täytäntöönpano varmistetaan (a kohta). Niiden tulee järjestää tarkastuksia, joilla varmistetaan yleissopimuksen määräysten asianmukainen soveltaminen ja varmistaa tähän tarvittavat resurssit (b kohta). Edelleen jäsenvaltion tulee neuvoteltuaan laivanvarustajien ja merenkulkijoiden järjestöjen kanssa luoda järjestelmä, jossa yleissopimuksen piiriin kuuluvista asioista tehdyt valitukset tutkitaan (c kohta).

Yleissopimuksen 17–24 artikla sisältävät tavanmukaiset ILO:n yleissopimuksiin kuuluvat loppumääräykset.

1.2. Yleissopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön

1.2.1. Merityöaikalaki

Merityöaikalaisissa säädetään ulkomaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa työskentelevien merimiesten työaikakäytönsäädöistä. Lakia sovelletaan sekä työ- että virkasuhteessa tehtävään työhön.

Kansainvälisistä velvoitteista johtuen merityöaikalain vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä muutettiin 1. päivänä maaliskuuta 2001. Samassa yhteydessä laajennettiin myös valtakunnallisten merenkulun työmarkkinajärjestöjen sopimisoikeuksia.

Vähimmäislepoaikoja koskevat säännökset sisältyvät lain 9 a §:ään. Pykälän 1 momentin mukaan työntekijälle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika (vuorokausilepo) ja jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika. Lepoajan vähimmäismäärää ei ole sidottu vuorokauden vaan 24 tunnin ajanjaksoon.

Pykälän 2 momentin mukaan vuorokautinen lepoaika voidaan jakaa enintään kahdeksi jaksoksi, joista toisen on oltava vähintään kuusituntinen. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika. Täten, töiden niin vaatiessa, työntekijän 10 tunnin vuorokausilepoa voidaan siis lyhentää kuuteen tuntiin enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana.

Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, että työntekijälle annetaan korvaavat lepoajat niin, että hän saa jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoajan.

Vahtihenkilöstön vähimmäislepoajasta säädetään pykälän 3 momentissa. Vahtihenkilöstö määritellään kansainvälisen merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskevan vuoden 1978 yleissopimuksen (SopS 22/1984), jäljempänä STCW-sopimus, ja aluksen miehityksestä, laivaväen pätevyydestä ja vahdinpidoista annetun asetuksen (1256/1997) sekä mainitun asetuksen soveltamisesta annetun liikenneministeriön päätöksen (1257/1997) mukaan.

Vahdinpito aluksilla on yleensä järjestetty ympärivuorokautisena toimintana lähinnä komentosilta-, kansi- ja konevahteina sekä radiopäivystyksenä. Vahtihenkilöstö työskentelee tavallisesti vuoroissa ennalta suunnitellun työaikajärjestelmän mukaisesti. Pykälän 3 momentin mukaan vahtihenkilöstölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Levon antamisen ajankohta ei ole kytketty vuorokauden määritelmään eikä myöskään työvuoron tai vahdin alkamisaikaan. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Jakaminen mahdollistaa esimerkiksi kolmivuororajustelun siten, että vahdissa olevat työntekijät tekevät kukin kaksi neljän tunnin työjaksoa, jolloin vuorojen välille jää kahdeksan tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstön vähimmäislepo voidaan lyhentää enintään kahden perättäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin edellyttäen, että työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän vuorokauden ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika. Tilapäisesti eli kahden perättäisen 24 tunnin jakson aikana kerrallaan vahtihenkilöstön lepoaika voidaan lyhentää kuuteen tuntiin, jonka jälkeen työntekijälle on annettava 10 tunnin vähimmäislepo. Vähimmäislepoajan lyhentymisestä johtuvat korvaavat lepoajat tulee antaa siten, että työntekijä saa kunkin seitsemän vuorokauden aikana lainkohdassa säädetyn 70 tunnin vähimmäislepoajan STCW-sopimuksen edellyttämällä tavalla. Korvaavien lepoaikojen antamisen ajankohdan tulee näkyä työ- ja

vahtivuoroluettelosta.

Pykälän 1 ja 2 momentin säännöksiä sovelletaan muihin kuin vahtia suorittaviin merimiehiin ja sen 3 momenttia vahtihenkilöstöön. Jos työntekijän työtehtävät vaihtelevat siten, että häneen sovelletaan välillä muita kuin vahtihenkilöstöä koskevia 1 ja 2 momentin mukaisia vähimmäislepoaikasäännöksiä ja välillä taas viimeksi mainittua henkilöstöä koskevia 3 momentin vähimmäislepoa koskevia säännöksiä, on vahtivuoroja järjestettäessä varmistauduttava siitä, että ensimmäistä kertaa vahtiin tuleva henkilö on riittävästi levännyt. Aluksen miehityksestä, laivaväen pätevyydestä ja vahdinpidoista annetun asetuksen 51 §:n mukaan aluksen vahtijärjestelyt on järjestettävä siten, ettei väsymys heikennä vahtihenkilöstön suorituskykyä.

Työntekijän työkuoron takaamiseksi 9 a §:n 4 momentissa säädetään, että työntekijälle, jonka lepoaika häiriintyy työhön kutsun johdosta, on annettava riittävä korvaava lepoaika. Lainkohdan 5 momentin mukaan alle 30 minuutin taukoja ei lueta kuuluvaksi pykälässä tarkoitettuun lepoaikaan.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että erityyppisissä säännökset vastaavat yleissopimuksen vähimmäislepoajan pituutta ja jaksotumista koskevia määräyksiä.

Yleissopimuksen 6 artiklan alle 18-vuotiaiden yötyön kieltoa koskevasta määräyksestä johtuen erityyppisissä lisätiin nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös.

Lain 9 b §:n mukaan alle 18-vuotiaalle työntekijälle on annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Nuorta työntekijää ei saa pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole nuorten koulutukseen liittyvästä harjoittelusta. Säännös täyttää yleissopimuksen 6 artiklan vaatimuksen alle 18-vuotiaiden yötyökiellosta ja yhtämittaisesta lepoajasta.

Merityöaikain 19 a §:n mukaan jokaiselle työpaikalle on laadittava työ- ja vahtivuoroluettelot. Niistä on käytävä ilmi työajan alkamisen ja päättymisen sekä lepoaikojen ajankohdat. Vahtivuoroluettelo sisältää merkinnät vahdin alkamis- ja päättymisajoista sekä vahtihenkilön nimestä ja toimesta aluksella. Luettelot on laadittava aluksen työkielellä sekä englannin kielellä. Työ- ja vahtivuoroluettelot on laadittava

työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Luettelot on pidettävä nähtävänä näkyvällä paikalla laivalla.

Lain 21 §:n mukaan työntekijän velvollisuutena on pitää sopivassa paikassa aluksella nähtävänä merityöaikalaki ja sen nojalla annetut täytäntöönpanomääräykset sekä asianomaisen viranomaisen päätös niistä myönnettyistä poikkeuksista. Työnantajan on pidettävä nähtävillä myös ne työehtosopimukset, joilla on poikettu lain määritelmiä, säännöllistä työaika- ja työajan sijoittamista, pyhä- ja lauantaityötä koskevien rajoitusten soveltamisalaa, vuorotyöntekijän ja taloustyöntekijän työntekovelvollisuutta pyhäpäivänä ja lauantaina, ylityön teettämistä, työajan tasoittumisjärjestelmää sekä työ- ja vahtivuoroluetteloja koskevista säännöksistä.

Selostetut merityöaikalain säännökset täyttävät yleissopimuksen 5 artiklan 7 kappaleen määräykset, jotka koskevat meri- ja satamatyön aikataulujen sekä lippuvaltion lainsäädännön tai määräysten tai työehtosopimusten mukaisen enimmäistyöajan tai vähimmäislepoajan nähtävänä pitämistä samoin kuin 8 artiklan 3 kappaleen määräyksen kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten nähtävänä pitämisestä.

Merityöaikalain 20 §:n mukaisesti työnantajan on kirjattava tehdyt työtunnit ja niistä suoritettut korvaukset työntekijäkohtaisesti. Kirjanpitoon on merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä-, ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettut korotusosat. Tällöin aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksitunniksi. Työnantajan on säilytettävä työaikakirjanpito merityöaikalain 15 §:ssä säädetyn kanteajan päättymiseen asti. Työaikakirjanpito on vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai jollei tällaista ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan on oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä. Säännös vastaa yleissopimuksen 8 artiklan työaikakirjanpitoa koskevia määräyksiä.

Merityöaikalain säännökset ovat työntekijän suojaksi säädetyt säännökset, joista ei voida poiketa työntekijän ja työnantajan välisellä työehtosopimuksella. Lain 20 a §:n mukaan

sopimus, jolla vähennetään työntekijälle merityöaikalain mukaan tulevia etuja, on mitätön, jollei laista muuta johdu.

Merityöaikalain 20 b §:ään sisältyvät säännökset lain säännöksistä poikkeamisesta valtakunnallisella työehtosopimuksella. Sen 1 momentin mukaan sellaiset työnantaja- ja työntekijäjärjestöt, joiden toimintapiiri käsittää koko maan voivat solmia työehtosopimuksen, jossa voidaan poiketa lain määritelmiä, säännöllistä työaika- ja työajan sijoittamista, pyhä- ja lauantaityötä koskevien rajoitusten soveltamisalaa, vuorotyöntekijän ja taloustyöntekijän työntekovelvollisuutta pyhäpäivänä ja lauantaina, ylityön teettämistä, työajan tasoittumisjärjestelmää sekä työ- ja vahtivuoroluetteloja koskevista säännöksistä. Työehtosopimuksella ei kuitenkaan voida poiketa vähimmäislepoaika- ja nuorten työntekijöiden yötyötä koskevista säännöksistä. Selostettu säännös on yhdenmukainen yleissopimuksen 5 artiklan 6 kappaleen kanssa, joka mahdollistaa sen, että työehtosopimuksilla voidaan poiketa yleissopimuksen määräyksistä edellyttäen, että työntekijälle kuitenkin myönnetään yleissopimuksen mukainen vapaa-aika esimerkiksi pitempänä vapaana.

1.2.2. Laki työajasta kotimaan liikenteen aluksissa

Työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annettua lakia sovelletaan kotimaanliikenteen aluksissa sekä työ- että virkasuhteen perusteella tehtävään työhön. Yhdenmukaisesti merityöaikalain kanssa lain vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä muutettiin 1. päivänä maaliskuuta 2001 niin, että ne nyt vastaavat merenkulkijoiden työaikadirektiiviä sekä ILO:n yleissopimusta nro 180. Työ- ja lepoaikoja koskevien säännösten lisäksi laissa säädetään työajan järjestelystä ja sijoittamisesta, valmiusajasta ja työajasta, ylityöstä ja sen korvaamisesta, pyhätyöstä sekä työaika-asiakirjoista.

Työntekijöiden vuorokautisesta lepoajasta säädetään lain 12 §:ssä. Pykälän säännökset vastaavat merityöaikalain 9 a §:ää. Työntekijälle tulee antaa jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika (vuorokausilepo) ja jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika. Vastaavasti vuorokautisen lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen

jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden perättäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstöön kuuluvalla työntekijälle on annettava kunkin 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaikaa voidaan lyhentää edellisessä kappaleessa esitetyllä tavalla edellyttäen, että työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän jakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika. Lisäksi pykälän 4 momentissa on säännös työntekijälle annettavasta korvaavasta lepoajasta, jos hänen lepoaikansa työhönkutsun johdosta häiriintyy. Pykälän 5 momentissa säädetään yhdenmukaisesti merityöaikalain kanssa, ettei alle 30 minuutin mittaisia taukoja lueta lepoaikaan.

Mainitut säännökset ovat yhdenmukaiset yleissopimuksen vähimmäislepoaikaa koskevien määräysten kanssa.

Lain 12 b § sisältää nuoria työntekijöitä koskevan erityissäännöksen. Yhdenmukaisesti merityöaikalain 9 b §:n kanssa säädetään, että alle 18-vuotiaalle työntekijälle on annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Lainkohdassa säädetään lisäksi, ettei nuorta työntekijää saa pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole heidän koulutukseensa liittyvästä harjoitusohjelmasta. Säännös täyttää yleissopimuksen vaatimuksen alle 18-vuotiaiden yötyökiellosta ja yhtämittäisestä lepoajasta.

Työ- ja vahtivuoroluettelon laatimisvelvollisuudesta säädetään 19 §:ssä. Sen mukaan jokaiselle työpaikalle on laadittava aluksen työkielellä työ- ja vahtivuoroluettelot, joista ilmenevät työntekijöiden säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisajankohdat sekä vuorokautisten ja viikoittaisten lepoaikojen ajankohdat. Vahtihenkilöstöä varten laadittavasta vahtivuoroluettelosta tulee käydä ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Työ- ja vahtivuoroluettelo on laadittava työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Sen mahdolliset muutokset on tehtävä

viivyttämättä. Luettelo on pidettävä näkyvässä sopivassa paikassa aluksella.

Lain 24 §:ssä säädetään työnantajan velvollisuudesta pitää työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annettu laki sekä sen nojalla annetut säännökset ja määräykset nähtävänä aluksessa. Täten nähtävänä on pidettävä myös ne työ- tai virkaehtosopimukset, joilla on poikettu työajan sijoittamista koskevista 5—7 §:stä, valmiusajasta ja työajasta, päivittäisistä lepoajoista, viikoittaisesta lepoajasta, päällikön vapaa-aikajaksoista, vuorokautisen ja viikoittaisen ylityön korvaamisesta, ylityön korvaamisesta vapaana, pyhätyöstä, vuorottelujärjestelmästä sekä työ- ja vahtivuoroluetteloista.

Edellä selostetut säännökset täyttävät yleissopimuksen nro 180 5 artiklan 7 kappaleen määräykset meri- ja satamatyön aikataulujen ja lippuvallion lainsäädännön tai määräysten tai työehtosopimusten mukaisen enimmäistyöajan tai vähimmäislepoajan samoin kuin 8 artiklan 3 kappaleen määräyksen yleissopimusta koskevan kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten nähtävänä pitämisestä.

Lain 19 a § sisältää säännökset työaikakirjanpidosta. Säännös vastaa merityöaikalain 19 a §:n työaikakirjanpitoa koskevaa säännöstä. Sen mukaan työnantajan on työntekijäkohtaisesti kirjattava kaikki tehdyt työtunnit. Kirjanpitoon merkitään tehdyt työtunnit sekä erikseen yli-, hätä-, ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettavat korotusosat. Aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksitunniksi.

Yhdenmukaisesti merityöaikalain kanssa on säädetty, että työnantajan tulee säilyttää työaikakirjanpito säädetyn kanneajan päättymiseen saakka. Työaikakirjanpito on vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä ja hänen valtuuttamallaan on oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä. Pykälän 3 momentin mukaan työsuojeluviranomaiselle on pyydettyessä toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta ja 19 §:n mukaisesta työvuoroluettelosta. Säännös on yhdenmukainen yleissopimuksen työaikakirjanpitoa koskevan 8 artiklan kanssa.

Lain 22 § koskee säännösten pakottavuutta. Sen 1 momentin mukaan sopimus, jolla vähennetään työntekijälle lain nojalla kuuluvia etuja on mitätön. Pykälän 2 momentin mukaan työ- ja virkaehtosopimuksella voidaan kuitenkin sopia lain pakottavista säännöksistä poikkeavasti työajan sijoittamista koskevista 5—7 §:stä, valmiusajasta ja työajasta, päivittäisistä lepoajoista, viikoittaisesta lepoajasta, päällikön vapaa-aikajaksoista, vuorokautisen ja viikoittaisen ylityön korvaamisesta, ylityön korvaamisesta vapaana, pyhätyöstä, vuorottelujärjestelmästä sekä työ- ja vahtivuoroluetteloista. Työ- tai virkaehtosopimuksella ei kuitenkaan voida sopia voimassa olevasta laista poiketen työntekijän vuorokautista vähimmäislepoaikaa eikä nuorten työntekijöiden yötyötä koskevista säännöksistä. Säännös on yhdenmukainen yleissopimuksen 5 artiklan 6 kappaleen kanssa, joka mahdollistaa sen, että työehtosopimuksilla voidaan poiketa sopimuksen vähimmäislepoaikaa koskevistä määräyksistä edellyttäen, ettei työntekijän vähimmäislepoaika sinänsä vähene.

1.3. Yleissopimuksen suhde yhteisölainsäädäntöön

Merenkulkijoiden työaikadirektiivi työajan järjestämisestä perustuu sopimukseen, jonka osapuolina ovat Euroopan yhteisön kansallisten varustamoyhdistysten keskusjärjestö ja Euroopan unionin kuljetusalojen ammattiliitto. Sopimus koskee kaikkia merialuksia, jotka ovat jäsenvaltioissa rekisteröityjä. Sopimuksessa on määritelty työajan, lepoajan, merenkulkijan ja laivanvarustajan käsitteet. Työ- ja lepoajan määrittelyt vastaavat ILO:n yleissopimuksen määritelmiä. Sopimuksen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää merenkulkijoiden työajasta joko enimmäistyöajan tai vähimmäislepoajojen kautta. Sopimus rakentuu kahdeksan tunnin työpäivän ja yhden viikonpäivän vapaa-ajan periaatteelle. Sopimus saatettiin jäsenmaita sitovaksi merenkulkijoiden työaikadirektiivillä. Tätä direktiiviä täydentää merenkulkijoiden työajan valvonnasta yhteisön satamissa käyvillä aluksilla annettu direktiivi. Yleissopimuksen suhdetta näihin direktiiveihin on käsitelty edellä tämän esityksen yleisperustelujen

jaksossa 4.

2. Kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan ILO:n yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja vuodelta 1996

2.1. Pöytäkirjan sisältö

Pöytäkirjan johdannossa on määritelty pääsopimukseksi kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskeva vuodelta 1976 oleva ILO:n yleissopimus nro 147. Tämän yleissopimuksen tavoitteena on alikuntoisiin aluksiin kohdistuvan kansainvälisen valvonnan lisääminen riippumatta siitä, minkä lipun alla ne purjehtivat. Pöytäkirjan johdannossa viitataan pääsopimuksen 4 artiklan 1 kappaleen määräyksiin toimenpiteistä, joihin ratifioinut jäsenvaltio voi ryhtyä siinä tapauksessa, että sen satamaan poikkeaa alus, jonka turvallisuus- ja terveysolosuhteet ovat puutteelliset.

Pöytäkirjan 1 artikla edellyttää kunkin ratifioivan jäsenvaltion sisällyttävän pääsopimuksen liitteenä olevaan yleissopimusluetteloon ne sopimukset, jotka on lueteltu pöytäkirjan lisäliitteen A-osassa ja ne pöytäkirjan lisäliitteen B-osan yleissopimukset, jotka se mahdollisesti hyväksyy. Jos lisäliitteen A-osassa mainittu yleissopimus ei ole voimassa, yleissopimuksen sisällyttäminen tulee voimaan vasta kun kyseinen sopimus astuu voimaan.

Pöytäkirjan 2 artiklan mukaan jäsenvaltio voi ratifioida pöytäkirjan samanaikaisesti pääsopimuksen kanssa tai milloin tahansa myöhemmin lähettämällä pöytäkirjan virallisesta ratifioinnista ilmoituksen rekisteröintiä varten Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle.

Pöytäkirjan 3 artiklan mukaan jäsenvaltion tulee pöytäkirjan ratifioinnin yhteydessä ilmoittaa, minkä tai mitkä lisäliitteen B-osassa luetelluista yleissopimuksista se hyväksyy. Jäsenvaltio voi myös myöhemmin lähetetyllä ilmoituksella eritellä, minkä tai mitkä lisäliitteen B-osassa luetelluista yleissopimuksista se hyväksyy, jos se alun alkaen ei ole hyväksynyt kaikkia yleissopimuksia.

Pöytäkirjan 4 artikla velvoittaa jäsenvaltioiden asianomaisia viranomaisia

neuvottelemaan ennakolta laivanvarustajia ja merenkulkijoita edustavien järjestöjen kanssa artiklojen 1 ja 3 toteuttamisesta. Mainituille järjestöille on viipymättä tiedotettava Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajan ilmoittamista ratifioinneista, ilmoituksista ja irtisanomisista.

Pöytäkirjan 5 artiklassa todetaan, että merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta koskeva yleissopimus vuodelta 1987 korvaa merimiesten kotiin lähettämistä koskevan yleissopimuksen vuodelta 1926, jos jäsenvaltio hyväksyy ensin mainitun yleissopimuksen.

Pöytäkirjan 6—12 artikla sisältävät tavanmukaiset ILO:n yleissopimukseen kuuluvat loppumääräykset.

2.2. Pöytäkirjan suhde Suomen lainsäädäntöön

Pöytäkirjan hyväksyminen edellyttää sen lisäliitteen A-osassa mainittujen kahden yleissopimuksen ratifioimista. ILO:n yleissopimus nro 133 (1970), joka koskee laivaväen asuntoja aluksessa, ratifioitiin Suomessa vuonna 1974. ILO:n yleissopimus nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaika- ja alusten miehitystä, on esitelty edellä yksityiskohtaisten perustelujen jaksoissa 1.1. ja 1.2.

Pöytäkirjan lisäliitteen B-osassa luetellut yleissopimukset, jotka jäsenvaltio voi halutessaan hyväksyä, ovat merenkulkijoiden kansallisia henkilöllisyystodistuksia koskeva ILO:n yleissopimus nro 108, työntekijöiden edustajien suojelua yrityksessä ja heidän toimintansa helpottamista koskeva ILO:n yleissopimus nro 135, merenkulkijoiden terveyden- ja sairaanhoitoa koskeva ILO:n yleissopimus nro 164 ja merenkulkijoiden kotimatka-oikeutta koskeva ILO:n yleissopimus nro 166. Suomi on ratifioinut mainitut yleissopimukset lukuunottamatta yleissopimusta nro 166.

Pöytäkirjan johdannossa viitataan pääsopimuksen, yleissopimuksen nro 147, 4 artiklaan, jonka mukaan jäsenvaltio voi ryhtyä toimenpiteisiin siinä tapauksessa, että sen satamaan poikkeavan aluksen olosuhteet turvallisuuden tai terveyden suhteen poikkeavat yleissopimuksen edellyttämästä tasosta.

Suomessa työ- ja elinolosuhteiden tarkistaminen laivoilla kuuluu työsuojeluviranomaisten tehtäviin.

Alusturvallisuutta, saastumisen ehkäisemistä ja alusten asumis- ja työskentelyolosuhteita koskevien kansainvälisten standardien soveltamisesta yhteisön satamia käyttäviin ja jäsenmaiden lainkäyttövaltaan kuuluvilla vesillä purjehtiviin aluksiin (satamavaltioiden suorittama valvonta) annetussa neuvoston direktiivissä 1995/21/EY säädetään, että kyseiset olosuhteet kontrolloidaan rutiininomaisesti jokaisen normaaliin satamavalvontaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä. Pöytäkirjan hyväksymisellä tarkastus ulotetaan koskemaan myös työaikoja.

2.3. Pöytäkirjan suhde yhteisölainsäädäntöön

Pöytäkirjan suhdetta merenkulkijoiden työaikadirektiiviin ja sitä täydentävään merenkulkijoiden työajan valvonnasta yhteisön satamissa käyville aluksilla annettuun direktiiviin on selvitetty tämän esityksen yleisperustelujen jaksossa 4.

3. Voimaantulo ja irtisanominen

Yleissopimus nro 180 tulee voimaan kuuden kuukauden ja yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja kahdentoista kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun viiden jäsenvaltion ratifioinnit on rekisteröity. Näistä jäsenvaltioista kolmella tulee olla kauppalaivasto, jonka bruttovetoisuus on vähintään miljoona. Sen jälkeen yleissopimus nro 180 tulee voimaan kunkin jäsenvaltion osalta kuuden kuukauden ja yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja kahdentoista kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun sen ratifiointi on rekisteröity. Suomen kauppalaivaston bruttovetoisuus oli 30. päivänä syyskuuta 2001 yhteensä 1 646 114.

Yleissopimuksen ratifioinut jäsenvaltio voi irtisanoa yleissopimuksen 10 vuoden kuluttua siitä päivästä, kun yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan lähettämällä irtisanomisesta ilmoituksen Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle rekisteröintiä varten. Irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua rekisteröimispäivämäärästä. Jäsenvaltio, joka ei vuoden kuluessa mainitun 10 vuoden määräajan päättymisestä käytä irtisanomisoikeuttaan, saa irtisanoa sopimuksen aina 10 vuoden välein.

Pöytäkirjan ratifioinut jäsenvaltio voi

irtisanoa pöytäkirjan aina silloin, kun pääsopimuksen 7 artikla mahdollistaa irtisanomisen lähettämällä ilmoituksen irtisanomisesta Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle rekisteröitäväksi. Pääsopimus voidaan irtisanoa 10 vuoden kuluttua siitä päivästä, jolloin se on tullut kansainvälisesti voimaan ilmoittamalla irtisanomisesta Kansainvälisen työtoimiston pääjohtajalle. Pöytäkirjan irtisanominen tulee voimaan vasta vuoden kuluttua sen rekisteröimisestä. Pöytäkirjan pääsopimuksen osalta on vastaavasti määrätty, että jäsenvaltio, joka ei vuoden kuluessa mainitun 10 vuoden määräajan päättymisestä käytä irtisanomisoikeuttaan, saa irtisanoa sopimuksen aina 10 vuoden välein. Lakiehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan. Voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi tasavallan presidentin asetuksella.

4. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaisesti eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia tai vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen.

Valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen määräys on luettava lainsäädännön alaan kuuluvaksi, 1) jos määräys koskee jonkun perustuslaissa turvattun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on olemassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan riippumatta siitä, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, PeVL 12/2000 vp).

Edellä tämän esityksen yksityiskohtaisten perustelujen jaksossa 1.2.1. ja 1.2.2. on selvitetty yksityiskohtaisesti yleissopimuksen

nro 180 määräyksen suhdetta erityyppisiin ja työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annetun lain säännöksiin. Mainitun esityksen perusteella yleissopimuksen määräykset, jotka koskevat merenkulkijoiden enimmäistyö- ja vähimmäislepoaikoja ja niiden jaksottamista, töiden järjestelyä sekä niistä poikkeamista (5 ja 7 artikla), alle 18-vuotiaiden yötyön kieltämistä (6 artikla) ja merenkulkijoiden työaikakirjanpitoa ja sen vahvistamista (8 artikla), sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, koska niitä vastaavat säännökset sisältyvät edellä mainittuihin lakeihin. Myös merenkulkijoiden säännöllistä työaikaa ja lepopäiviä koskevat määräykset (4 artikla) kuuluvat lainsäädännön alaan, koska mainituista seikoista säädetään edellä mainituissa laeissa. Määräykset liittyvät lisäksi perustuslain 18 §:n 1 momentissa tarkoitettuun perusoikeuteen, joka edellyttää sitä, että julkinen valta huolehtii työvoiman suojelusta ja sen osana työaika-suojelusta.

Määräykset, jotka koskevat viranomaisen velvollisuutta valvoa työ- ja lepoaikoja koskevien määräysten noudattamista (9 artikla) ja jäsenvaltion velvollisuutta varmistaa yleissopimuksen määräysten toimeenpano asianmukaisen tarkastuspalvelun avulla (15 artikla) sisältävät niin ikään lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Merenkulkijoiden työaikaa säätelevien lakien mukaan työsuojeluviranomaiset valvovat työ- ja lepoaikoja koskevien säännösten noudattamista.

Alusten miehitystä ja sen järjestämistä (11 artikla) sekä laivanvarustajan ja aluksen päällikön vastuuta (13 artikla) koskevat määräykset liittyvät lainsäädäntöön. Asianomaisten tahojen vastuuta koskevat säännökset sisältyvät merilakiin (674/1994). Lisäksi työnantajan työsuojelua koskevista velvoitteista säädetään merimieslaissa (423/1978) ja työturvallisuuslaissa (299/1958).

Alle 16-vuotiaiden aluksella työskentelyn kieltä (12 artikla) koskevaa määräystä vastaa merimieslain säännös, joka mukaan työhön voidaan ottaa miespuolinen henkilö, joka saman kalenterivuoden aikana täyttää 16 vuotta tai naispuolinen henkilö, joka saman kalenterivuoden aikana täyttää 17 vuotta. Määräys kuuluu lainsäädännön alaan.

Yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia

määräyksiä

Yleissopimus nro 180 ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Näin ollen sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamislainsiksi voidaan hyväksyä tavallisessa lain säätämisyjärjestyksessä.

Kansainvälisen työjärjestön perussäännön 19 artikla edellyttää kunkin jäsenvaltion saattavan yleiskokouksen hyväksymät yleissopimukset ja suositukset määräajassa yleiskokouksen päättymisestä toimivaltaisen valtioelimen käsiteltäväksi lainsäädäntö- ja muita toimia varten. Tästä johtuen yleissopimus nro 180 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvä pöytäkirja tulee saattaa eduskunnan käsiteltäväksi. Tarvittavien lainmuutosten tultua voimaan 1. päivänä maaliskuuta 2001 erityöaikalaki ja työajasta kotimaan liikenteen aluksissa annettu laki eivät sisällä säännöksiä, jotka olisivat ristiriitaisia yleissopimuksen nro 180 ja yleissopimukseen nro 147 liittyvän

pöytäkirjan kanssa.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi Genevessä pidetyssä 84. Kansainvälisessä työkonferenssissa 22. päivänä lokakuuta 1996 hyväksytyn Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaikaa ja alusten miehitystä, ja että Eduskunta hyväksyisi Genevessä pidetyssä 84. Kansainvälisessä työkonferenssissa 22. päivänä lokakuuta 1996 hyväksytyn Kansainvälisen työjärjestön kauppa-aluksissa noudettavaa vähimmäistasoa koskevaan yleissopimukseen nro 147, 1976, liittyvän pöytäkirjan.

Koska merenkulkijoiden työaikaa ja alusten miehitystä koskeva yleissopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, Eduskunnan hyväksyttäväksi annetaan samalla seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

merenkulkijoiden työaika ja alusten miehitystä koskevan yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § Genevessä 22 päivänä lokakuuta 1996 tehdyin Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän yleissopimuksen nro 180, joka koskee merenkulkijoiden työaika ja alusten miehitystä, lainsäädännön alaan kuuluvat	määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.
	2 § Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Työministeri *Tarja Filatov*